

Sitrep Irak
NR.8, 08/09/03
Stand van zaken 15:00 uur

Dit sitrep is opgesteld ingevolge het besluit van de MP gedateerd 1 mei 2003, dat de Nederlandse regering geïnformeerd dient te zijn omtrent te verwachten ontwikkelingen op politiek, territoriaal, militair en economisch terrein inzake Irak, en is een gezamenlijke productie van AIVD, MIVD en Buitenlandse Zaken. Het sitrep is bedoeld ter informatie voor de betrokken bewindslieden en zal tweewekelijks worden uitgebracht. Indien noodzakelijk zal de frequentie worden aangepast.

I Politieke en militaire ontwikkelingen:

A Internationale politieke ontwikkelingen:

De VS onderzoeken de mogelijkheid van een nieuwe VNVR resolutie teneinde andere landen te bewegen een bijdrage te leveren aan de stabilisatiemacht in – en de reconstructie van Irak. De kernelementen van hun voorstel omvatten:

- Bevestiging van de vitale rol van de VN bij de wederopbouw van Irak.
- VR-bekrachtiging van de Iraq Governing Council (Council) als belangrijkste orgaan van het Irakese interim bestuur.
- Oproep aan buurlanden teneinde infiltraties van terroristen te voorkomen.
- Verzoek van VR aan de Council om, in samenwerking met de CPA en de VN, met een tijdpad en werkprogramma te komen voor een nieuwe constitutie en verkiezingen.
- Verzoek aan de SGVN om expertise in te zetten t.b.v. verkiezingsproces.
- VR-autorisatie van een multinationale macht, die onder meer zorg dient te dragen voor de beveiliging van UNAMI, de instituties van het Irakese interim-bestuur en de humanitaire en economische infrastructuur.
- Oproep aan lidstaten en internationale en regionale organisaties bij te dragen aan training en uitrusting van de Irakese politie.
- Appiel aan internationale financiële instellingen en lidstaten om betrokken te blijven en financieel bij te dragen aan het reconstructieproces in Irak.
- Nadrukkelijke verwijzing naar verplichtingen voor lidstaten om bevroren tegoeden over te maken naar Development Fund for Iraq.
- Verzoek aan de VS om, namens alle lidstaten die bijdragen aan multinationale macht, minimaal halfjaarlijks verslag uit te brengen aan VR.

De SGVN staat op het standpunt dat de Irakese bevolking zichtbaar eigenaar dient te worden van het politieke proces en dat een grotere rol van de VN hierbij zou

kunnen helpen. Hij heeft duidelijk gesteld dat het delen van verantwoordelijkheid hand in hand dient te gaan met het delen van gezag. De mogelijkheid van een multinationale vredesmacht met een VN-mandaat is voor hem een serieuze optie. De VS houdt bij een dergelijke multinationale vredesmacht wel vast aan het Amerikaanse commando.

Tijdens het bezoek van MP en M aan Washington werd door beiden gepleit voor een grotere rol van de VN op verschillende terreinen: veiligheid, politiek en economisch. In het Gymnich overleg van afgelopen weekeinde werd gesproken over de noodzaak van een groeiende rol voor de Irakezen bij de reconstructie. Frankrijk stelde dat een strategie t.a.v. Irak zich in eerste instantie zou dienen te richten op snel herstel van de soevereiniteit van Irak. Een nieuwe VNVR resolutie zou daarom ook meer duidelijkheid moeten geven over het voorziene transitieproces en de overdracht van bevoegdheden aan Irakezen. Dit werd gesteund door Duitsland, die echter aandacht vroeg voor een geleidelijke transitie. De concept VNVR resolutie heeft volgens Duitsland een werkbare basis gecreëerd.

B. Interne politieke ontwikkelingen:

Iraqi Governing Council (Council)

Deze week zijn de namen van de 25 leden van de Iraakse ministerraad bekend geworden. Deze raad vormt, evenals de bestuursraad die voor de benoeming van de ministerraad verantwoordelijk is, een afspiegeling van de Iraakse bevolking en omvat derhalve dertien Shi'iten, vijf Soennieten, vijf Koerden, één Turkmeen en één Christen. Dat is gekozen voor de al eerder gebruikte verdeelsleutel lijkt te duiden op een het belang dat de verschillende groeperingen hechten aan evenredige vertegenwoordiging. Overigens hebben de kabinetsleden in het algemeen nauwelijks bestuurlijke ervaring. De samenstelling van het kabinet duidt bovendien op een politiek die is gericht op een verregaande de-ba'athificatie van het bestuurlijke stelsel in Irak.

Er is uitdrukkelijk voor gekozen het minister van Defensie, het ministerie van Informatie en het ministerie dat onder Saddam Hussein verantwoordelijk was voor religieuze aangelegenheden niet opnieuw in het leven te roepen. Binnen de CPA staat een Amerikaanse adviseur bekend als 'de minister van Defensie'. Hij draagt zorg voor de opbouw van een Iraaks beroepsleger dat in 2004 60.000 manschappen zal moeten omvatten. Pas dan zal een minister van Defensie worden benoemd.

In eerste oogopslag lijkt de Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq (SCIRI) de grote verliezer bij deze verdeling van ministersposten. Geen van de belangrijkste posities, te weten Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Olie en Financiën, wordt bekleed door een SCIRI-vertegenwoordiger. Weliswaar bezetten de shi'iten bij elkaar 13 van de 25 posities, maar het valt te betwijfelen of de grootste shi'itische partij zich hiermee op den duur tevreden stelt. Wellicht heeft Abd al-Aziz al-Hakim (de nieuwe SCIRI-leider) gekozen voor kwantiteit (veel ministeries) en niet voor kwaliteit (geen zware posities).

De Amerikanen blijven in Irak de eindverantwoordelijkheid dragen. Bij elke minister is een Amerikaanse adviseur geplaatst. Het is nog onduidelijk wanneer bevoegdheden aan het Irakese kabinet zullen worden overgedragen. Wellicht zal de nieuwe VNVR resolutie meer duidelijkheid op dit punt brengen. De huidige situatie

geeft aanleiding tot ontevredenheid van een deel van de Iraakse bevolking, dat van mening is dat de installatie van het Iraakse kabinet al te lang op zich heeft laten wachten. Afgewacht zal moeten worden of het aantreden van het Iraakse kabinet daadwerkelijk invloed zal hebben op de verdere beleidsvorming in het land.

Na de moord op al-Hakim heeft de shi'itische geestelijke Mohammed Bahr al-Ulum, lid van de *Iraqi Governing Council* (IGC) en van het 'kerncollege', bestaande uit diegenen die bij toerbeurt het voorzitterschap bekleden, aangegeven zijn werkzaamheden voorlopig op te schorten. Hij wil hiermee protesteren tegen de in zijn ogen tekortschietende Amerikaanse maatregelen inzake orde en veiligheid. Mocht hij inderdaad zijn zetel in de IGC opgeven, ontstaat er een probleem rond de etnisch-religieuze balans in de raad.

Eind september zal er een begin worden gemaakt met het heropenen van Iraakse vertegenwoordigingen in het buitenland. Een eerste groep van 14 posten omvat in Europa Londen en Warschau. Een verdere 24 posten zullen in de komende maanden volgen. Voornamelijk zullen er geen ambassadeurs worden benoemd, de posten zullen nml. voorlopig als liaison kantoren functioneren. Tevens wordt er een nieuw reisdocument ontworpen, dat naar verwachting eind 2003 beschikbaar zal zijn. Tot die tijd zal gebruik worden gemaakt van een tijdelijke versie van dit nieuwe document, die slechts eenmalig gebruikt zal kunnen worden.

Al-Muthanna

Op 24 augustus j.l. is een Amerikaanse CPA gouvernoraatscoördinator (GC) in al-Muthanna aangekomen om zijn Britse voorganger op te volgen. Deze GC rapporteert rechtstreeks aan de CPA administrateur Bremer. Er komen in totaal 14 GC's in heel Irak met minstens 7 medewerkers per persoon, in totaal dus minimaal 112 functies. De CPA heeft grote moeite om aan invulling van deze functies vorm te geven. Al-Muthanna is overigens het tweede gouvernoraat waar een GC is benoemd. Omdat zijn team nog niet beschikbaar is, zal het Nederlandse CIMIC-team naar verwachting nog geruime tijd taken voor dit team uit te voeren.

Het in al-Muthanna vorm te geven bestuursmodel kent vier componenten, gecentreerd rond de GC. In de eerste plaats is er het nog niet compleet operationele CPA team, dat verantwoording aflegt aan de GC. Ten tweede is er de Iraqi Reconstruction and Development Council (IRDC), bestaande uit voormalige Iraakse vluchtelingen die VS-burger zijn geworden en door het Amerikaanse Ministerie van Defensie zijn gerecruteerd om iets voor hun geboortestreek te doen. De drie aanwezige personen zien de GC echter niet als hun baas. Ten derde is het consultancybedrijf Research Triangle Instituut (RTI) door USAID ingehuurd. Het RTI heeft een werkprogramma dat een aanzienlijke overeenkomst heeft met de Nederlandse CIMIC activiteiten. Dat vormt geen probleem voor de Nederlanders, maar zorgwekkend is wel dat het RTI USAID als zijn baas beschouwd en niet de GC. Ten vierde vallen de Nederlandse CIMIC militairen formeel onder de Nederlandse commandant, die hier echter pragmatisch mee omgaat. Desalniettemin is duidelijk dat de bestuursstructuur in al-Muthanna voornamelijk enige zorgen baart.

Het in de ogen van de Iraakse bevolking tekort schietende en teleurstellende wederopbouwproces beïnvloedt op negatieve wijze de houding tegenover de buitenlandse (militaire) aanwezigheid in Irak. Indien de Iraakse bevolking haar

geduld verliest, wat onder de huidige moeilijke levensomstandigheden denkbaar is, kan toenemende onvrede uitmonden in protesten en demonstraties. Dergelijke protesten zullen zich kunnen richten op de coalitie troepen (CT) en in al-Muthanna op de Nederlandse stabilisatiemacht. De interim-gouverneur van al-Muthanna, sjeikh Sami, heeft een ministersfunctie in het nieuwe kabinet gekregen. Deze nieuwe prominentie kan protesten ontlokken die gericht zijn op de familie en stam van sjeikh Sami. Een dergelijke ontwikkeling kan uitmonden in lokale en tribale (gewelds)incidenten.

Teneinde stabiliteit in Muthanna te handhaven is het van essentieel belang dat in het geval sjeikh Sami als gouverneur aanblijft, er aan tenminste drie voorwaarden wordt voldaan. Ten eerste moet sjeikh Sami zijn dubbelfunctie naar behoren uitvoeren en zijn betrokkenheid bij de provinciale politiek blijven aantonen. Ten tweede moet een stagnatie in de politieke vooruitgang in Muthanna worden voorkomen. Ten slotte moet sjeikh Sami – ook wanneer hij zijn gouverneurschap moet opgeven - zijn familie buiten de lokale en provinciale politiek houden. In hoeverre sjeikh Sami hierin zal slagen hangt mede af van de waarnemer die hij aanwijst voor de periodes die hij in Bagdad zal doorbrengen.

Veiligheidssituatie

De huidige veiligheidssituatie in Irak lijkt steeds meer negatief te worden beïnvloed door de achterblijvende verbeteringen van de humanitaire situatie en de gebrekkige openbare voorzieningen. Deze situatie zal na het opschorten van de activiteiten van de VN, IMF en Wereldbank naar aanleiding van de bomaanslag op het hoofdkwartier in Bagdad niet spoedig verbeteren. De bevolking richt haar ongenoegen hierover op de Coalitie-troepen (CT) en de Stabilisatiemacht (SFIR). Gezien de verwachting dat de CPA slechts beperkt in staat is de tekorten aan te vullen is het denkbaar dat de komende weken de dreiging van civiele onrust verder stijgt.

De VS werken aan een programma voor de training van Irakese politie in Europa. Zij wil daarbij ook de OVSE inschakelen.

De trend waarbij aanslagen professioneler van opzet worden lijkt zich met de bomaanslag op 28 augustus j.l. op ayatollah Mohammed Baqir al-Hakim, de leider van de SCIRI door te zetten. De schok is des te groter omdat de aanslag gepleegd werd op een van de heiligste plekken in Irak, de Ali-moskee in Najaf. Ayatollah Mohammed Baqir al-Hakim was de leider van SCIRI, de door Iran gesteunde verzetsbeweging tegen het bewind van Saddam Hoessein. Hoewel Baqir al-Hakim 23 jaar in de islamitische republiek Iran doorbracht en openlijk de islamisering van Irak nastreefde, gold hij als een gematigd leider. Hij was bereid tot samenwerking met de coalitie en distantieerde zich van shi'itische geestelijken die opriepen tot gewelddadig verzet tegen de bezettingsmacht. Mohammed Baqir al-Hakim's broer Abd al-Aziz is lid van de Governing Council. De dood van Baqir al-Hakim is dan ook een zware slag voor de coalitie.

Het mausoleum van Ali is het voornaamste heiligdom van de shi'iten en wordt bezocht door shi'itische bedevaartgangers van vele nationaliteiten. Ayatollah al-Hakim genoot groot respect onder shi'iten binnen en buiten Irak. De bomaanslag kan daarom worden gezien als een bewuste provocatie van shi'iten in Irak met het doel hen op te zetten tegen de internationale coalitie. Dat die provocatie tot op zekere

hoogte aan haar doel heeft voldaan, mag blijken uit de uitspraken van shi'itische leiders die de Coalition Provisional Authority verweten niet voldoende effectief op te treden om de veiligheidssituatie te verbeteren. Als gevolg daarvan zouden de Irakezen nu het heft in eigen hand moeten nemen. Leden van de Badr brigade, de gewapende tak van de SCIRI die zich steeds heeft onthouden van machtsvertoon sinds VS bestuurder Paul Bremer alle militie de opdracht gaf de wapens in te leveren, patrouilleerden dinsdag openlijk bij de begrafenis van Baqr al-Hakim. De aanslag heeft de spanningen in Irak, en specifiek in Zuid-Irak, doen oplopen.

Binnen en buiten Irak wordt intussen gespeculeerd over de ideologische achtergrond van de daders van de bomaanslag. De shi'itische massa's in Najaf leken hun woede voornamelijk te richten op aanhangers van het vroegere regime. Onder de negentien personen die na de aanslag werden opgepakt, bevonden zich inderdaad enkele voormalige leden van Saddams ba'ath-partij. In een door de Arabische nieuwszender Al-Jazira uitgezonden bandopname waarop de stem van Saddam Hoessein zou zijn te horen, wordt de betrokkenheid van de aanhangers van de voormalige dictator overigens ontkend.

Vóór de aanslag in Najaf was sprake van rivaliteit tussen de verschillende leiders van de shi'itische gemeenschap in Irak. Deze rivaliteit spitste zich toe op de samenwerking met de coalitie. De verschillende shi'itische groeperingen in Irak worden geconfronteerd met de populariteit van de circa 25-jarige Moqtada al-Sadr. Diens aanhang wijst iedere vorm van samenwerking met de coalitie af. De gevestigde shi'itische politieke groeperingen, zoals de Da'wa-partij en de SCIRI, staan de vestiging van een islamitische staat voor in Irak, maar verzetten zich niet tegen een vergelijk met de Amerikanen. Ayatollah Baqr al-Hakim oefende een matigende invloed uit op de aanhangers van de SCIRI.

De hoogste geestelijke in de Irakese shi'itische hiërarchie, de 76-jarige groot-ayatollah Ali al-Sistani, staat bekend als een tegenstander van de doctrine Wilayat al-Faqih waarmee ayatollah Khomeini de heerschappij van de shi'itische geestelijkheid in de islamitische republiek Iran rechtvaardigde. Hij kan daarom niet rekenen op de steun van Iran. Sistani staat kritisch ten opzichte van het buitenlandse bestuur in Irak, maar onthoudt zich nadrukkelijk van iedere oproep tot het gebruik van geweld. Sistani wordt vooral gesteund door oudere shi'iten.

Vanwege de jaren lange religieuze en politieke connectie met al-Hakim heeft Iran na de aanslag drie dagen van officiële nationale rouw afgekondigd. De Opperste Geestelijk leider Khamenei, president Khatami en de overige hoogwaardigheidsbekleders namen deel aan een herdenkingsmanifestatie die met grote publiciteit werd omgeven. De ambassadeurs van islamitische landen gestationeerd in Teheran waren uitgenodigd deze herdenking bij te wonen. Een officiële regeringsverklaring bleef achterwege; wel werden door een aantal leiders uitspraken gedaan. De meeste aandacht verdient de uitspraak van de prominente secretaris van de Opperste Nationale Veiligheidsraad (SNSC) Rowhani over "de schuld van de VS voor de slechte veiligheidssituatie en chaos in Irak". Tegelijk drukte Rowhani de hoop uit dat de aanslag niet tot verdeeldheid in de shi'itische gemeenschap in Irak zal leiden. Sterker, hij bepleitte versterking van de nationale saamhorigheid, opdat er spoedig een einde kan komen aan de "buitenlandse aanwezigheid" in Irak. Rowhani heeft, als woordvoerder van de SNSC, eerder

uitspraken in deze trant gedaan, vooral over de aanwezigheid van de VS en Groot-Brittannië in Irak. De verklaringen van Rowhani (namens de SNCS, voorgezeten door de president) dienen, meer dan die van minister van Buitenlandse Zaken Kharrazi, als maatgevend te worden gezien voor de opstelling van de politiek dominante conservatieve machtselite en de regering.

II Internationaal terrorisme m.b.t. Irak:

Berichten in de pers als zouden aan Al Qa'ida gelieerde extremisten verantwoordelijk zijn voor de aanslagen in Bagdad en al-Najaf kunnen niet bevestigd worden.

III Economische ontwikkelingen

De Wereldbank zal nog steeds, ondanks het (evenals het IMF) terugtrekken van stafleden en consultants na de aanslag van 19 augustus j.l., eind september een overzicht met 14 sectoren presenteren van de kosten die verbonden zijn aan de economische wederopbouw van Irak. De Bank treft voorbereidingen voor het oprichten van een Trust Fund voor Irak, zoals ondermeer werd gedaan voor Afghanistan en Kosovo. Dit zal op de agenda komen van de voor 24 oktober a.s. voorziene donor conferentie te Madrid. Hiervoor vond overigens op 3 september j.l. een voorbereidende vergadering in kleine kring plaats te Brussel, gevolgd door een tweede op 5 september a.s. met een grotere groep landen te New York.

Irak is lid van de Wereldbank. De achterstallige betalingen van het land bedragen momenteel 80 miljoen dollar. Gezien de omvang van de Iraakse economie zou dat op zichzelf geen beletsel vormen voor voortzetting van de relatie. Wel zullen eventuele overdrachten aan Irak moeten wachten tot er een regering is. Vereist is dat er een de jure of de facto regering is en volgens de definities die de bank hanteert is die er momenteel niet. De Iraakse stoel wordt momenteel dan ook niet bezet. De Core Group zou waarschijnlijk o.m. spreken over de eerste concepten van de genoemde 'needs assessment', de veiligheidssituatie en de modaliteiten van het voorziene Multi-Donor Trust Fund. Het is onduidelijk of de deze week geïnstalleerde Iraakse regering aan de criteria van de Wereldbank terzake voldoet.

De VN hebben het aantal internationale stafleden verder teruggebracht, enkele NGO's hebben hun koffers gepakt en ook het Rode Kruis heeft de buitenlandse staf tot een minimum teruggebracht. In de VN-kantoren is de verslagenheid groot en alle medewerkers moeten de komende tijd verplicht twee weken verlof opnemen. De hoogste VN-ambtenaar, Ramiro Lopes da Silva, heeft Irak voor drie weken verlaten. Verscherpte veiligheidsmaatregelen maken dat VN-kantoren forten zijn geworden, omringd door hoge muren en versperringen. De VN zou overwegen om het aantal vluchten op Bagdad te verlagen. Ook buitenlandse ambassades in Bagdad, waaronder de Nederlandse, hebben hun staf gereduceerd.

De voor begin september geplande Senter missie naar Irak is voor onbepaalde tijd opgeschort.

+++++